ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 15.11.2022
COM(2022) 642 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Έκθεση για τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ το 2022

Έκθεση της Επιτροπής που συνδέεται με την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης — Επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ

1. Εισαγωγή και βασικά πορίσματα

Η παρούσα είναι η τρίτη ετήσια έκθεση για την παρακολούθηση της προόδου των κρατών μελών όσον αφορά τη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας — και ειδικότερα των επιδοτήσεων για τα ορυκτά καύσιμα— στην ΕΕ. Η σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων αυτών αποτελεί απαίτηση βάσει του κανονισμού για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα[1]. Η παρούσα έκθεση βασίζεται στις δύο προηγούμενες εκθέσεις[2] για τις επιδοτήσεις που προσαρτώνται στην κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης και δημοσιεύθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2020 και το 2021.

Οι δύο πρώτες εκθέσεις βασίστηκαν κυρίως στην άμεση συλλογή δεδομένων από τις εθνικές αρχές και αποκάλυψαν ορισμένα σημαντικά κενά στα δεδομένα των εθνικών σχεδίων για την ενέργεια και το κλίμα (ΕΣΕΚ) του 2020. Ωστόσο, η ετήσια συνέχεια της συλλογής δεδομένων θα συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας των δεδομένων στις εκθέσεις προόδου των ΕΣΕΚ, οι οποίες αναμένεται να υποβληθούν το 2023.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ως στόχο να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έως το 2030 τουλάχιστον κατά 55 % σε σύγκριση με το 1990 και να γίνει κλιματικά ουδέτερη έως το 2050. Αυτό συνεπάγεται την ανάγκη να σταματήσουν οι επιδοτήσεις για τα ορυκτά καύσιμα, δημιουργώντας παράλληλα ευνοϊκές συνθήκες για την ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη των ευάλωτων καταναλωτών κατά την ενεργειακή μετάβαση.

Τον Νοέμβριο του 2021 ζητήθηκε με το σύμφωνο της Γλασκόβης για το κλίμα[3] η επιτάχυνση των προσπαθειών για τη σταδιακή κατάργηση της παραγωγής ενέργειας με καύση άνθρακα χωρίς περιορισμούς και η σταδιακή κατάργηση των μη αποτελεσματικών επιδοτήσεων για ορυκτά καύσιμα, παρέχοντας παράλληλα στοχευμένη στήριξη στους φτωχότερους και πλέον ευάλωτους σύμφωνα με τις εθνικές συνθήκες και αναγνωρίζοντας την ανάγκη στήριξης για μια δίκαιη μετάβαση[4].

Η στρατιωτική επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας οδήγησε σε νέες βραχυπρόθεσμες δράσεις πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ανακοίνωση REPowerEU τον Μάρτιο και το σχέδιο REPowerEU[5] τον Μάιο του 2022 ενίσχυσαν κυρίως τους στόχους της καθαρής μετάβασης, όπως ορίζονται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και κατοχυρώνονται στο νομοθέτημα της ΕΕ για το κλίμα. Ωστόσο, με τη σταδιακή κατάργηση των εισαγωγών ορυκτών καυσίμων από τη Ρωσία, οι αλλαγές στις επιδοτήσεις για την ενέργεια από ορυκτά καύσιμα θα έχουν πιθανώς μεγαλύτερη σημασία στο μέλλον. Η ανάληψη δράσης σε εθνικό

---

1 Άρθρο 35 στοιχείο ιδ) του κανονισμού για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης [κανονισμός (ΕΕ) 2018/1999] (στο εξής: κανονισμός για τη διακυβέρνηση).

2 https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/annex_to_the_state_of_the_energy_union_report_on_energy_subsidies_in_the_eu.pdf, στο εξής: προηγούμενες μελέτες της Επιτροπής σχετικά με τις επιδοτήσεις (2020 και 2021).

3 https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2021_10_add1_adv.pdf.

4 Επιπλέον, στη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα (2022/C 243/04) επισημαίνεται ότι «η σύνθεση των συστημάτων φορολόγησης και παροχών και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας θα πρέπει να εξεταστεί με βάση τις ειδικές ανάγκες που απορρέουν από την πράσινη μετάβαση, αντικατοπτρίζοντας επίσης την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», καθώς και την ανάγκη οι συνοδευτικές πολιτικές να μη θεσπίζουν επιδοτήσεις για την κατανάλωση ορυκτών καυσίμων, να μην εγκλωβίζουν τους καταναλωτές σε συγκεκριμένη τεχνολογία, να μη μειώνουν τα κίνητρα για ανακαινίσεις κτιρίων και για την αντικατάσταση των συστημάτων θερμικής ενέργειας και να μη μειώνουν τα κίνητρα στο πλαίσιο των εν γένει μέτρων ενεργειακής απόδοσης».

5 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_22_3131.

επίπεδο για την επαναφορά της παραγωγής ενέργειας με βάση τον άνθρακα και το πετρέλαιο θα έχει επίσης προσωρινό αντίκτυπο.

Τον Ιούνιο του 2021 εκδόθηκε επίσης ο κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός της Επιτροπής για την ταξινομία της βιώσιμης χρηματοδότησης[6]. Θέσπισε τα τεχνικά κριτήρια ελέγχου για τον προσδιορισμό των προϋποθέσεων υπό τις οποίες μια οικονομική δραστηριότητα θεωρείται ότι συμβάλλει σημαντικά στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής ή στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι η αντίστοιχη οικονομική δραστηριότητα δεν επιβαρύνει σημαντικά οποιονδήποτε από τους άλλους περιβαλλοντικούς στόχους της ΕΕ. Ο εν λόγω κανονισμός συμπληρώθηκε με πρόσθετο κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό, ο οποίος εκδόθηκε τον Μάρτιο του 2022[7] και καλύπτει σειρά οικονομικών δραστηριοτήτων σε ορισμένους τομείς της ενέργειας, και συγκεκριμένα ορισμένες δραστηριότητες που σχετίζονται με το φυσικό αέριο και την πυρηνική ενέργεια.

Για την κατάρτιση της παρούσας έκθεσης, η Επιτροπή εκπόνησε μελέτη[8] για τη συλλογή δεδομένων από τα κράτη μέλη και την επέκταση και/ή τη διόρθωση προηγούμενων συνόλων δεδομένων που περιείχαν ελλιπή αποτελέσματα από το 2020 και το 2021[9]. Όταν ολοκληρώθηκε η μελέτη της Επιτροπής (Ιούλιος 2022), τα στοιχεία του 2021 δεν ήταν πλήρη και, ως εκ τούτου, υποβλήθηκαν σε σημαντικές εκτιμήσεις. Για τον λόγο αυτόν, τα αριθμητικά στοιχεία του 2021 θα πρέπει να εξεταστούν με προσοχή στην παρούσα έκθεση[10]. Για να διασφαλιστεί η καλή ποιότητα των δεδομένων, ζητήθηκε από τα κράτη μέλη να προβούν σε ελέγχους διασταύρωσης στη νέα βάση δεδομένων. Στο πλαίσιο της μελέτης της Επιτροπής πραγματοποιήθηκε επίσης ένας αρχικός απολογισμός του τρόπου με τον οποίο οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας συνδέονται με τα κριτήρια ταξινομίας.

Τα αποτελέσματα της εν λόγω μελέτης επιβεβαιώνουν ότι τα τελευταία χρόνια δαπανήθηκε ένα σημαντικό —μολονότι ελαφρώς μειούμενο— ποσό επιδοτήσεων για την ενέργεια από ορυκτά καύσιμα. Αυτό σημαίνει ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη της πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να τηρήσουν τις διεθνείς δεσμεύσεις τους όσον αφορά τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων και να επιτύχουν την κλιματική ουδετερότητα έως το 2050. Το 2020 οι συνολικές επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ ανήλθαν σε 173 δισ. EUR, σημειώνοντας αύξηση κατά 7 % ή 14 δισ. EUR, μεταξύ 2015 και 2020. Οι επιδοτήσεις για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αυξήθηκαν κατά 15 %, φθάνοντας τα 81 δισ. EUR το 2020, και οι επιδοτήσεις ενεργειακής απόδοσης αυξήθηκαν κατά 20 % (15 δισ. EUR το 2020) κατά την ίδια περίοδο 2015-2020 —μια ευνοϊκή εξέλιξη που θα βοηθήσει την ΕΕ να επιτύχει τους στόχους της για μετάβαση σε καθαρές μορφές ενέργειας.

Το 2021 συνέχισαν να αυξάνονται οι συνολικές επιδοτήσεις για όλα τα είδη ενέργειας (ορυκτά καύσιμα, πυρηνική ενέργεια και ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές). Αυτό οφειλόταν στην αυξανόμενη ζήτηση ενέργειας, καθώς η οικονομική ανάκαμψη συνεχίστηκε μετά το 2020, έτος που χαρακτηρίστηκε από τους περιορισμούς που σχετίζονταν με τη νόσο COVID-

6 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R2139.

7 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1214.

8 Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην ΕΕ — έκδοση 2022, στο εξής: μελέτη της Επιτροπής https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/34a55767-55a1-11ed-92ed-01aa75ed71a1.

9 Λόγω επανεκτίμησης της απογραφής των επιδοτήσεων για τα προηγούμενα έτη και της μεταβολής της νομισματικής βάσης («εκφραζόμενη σε αξία EUR του 2021» στην τρέχουσα έκθεση), τα συνολικά ποσά στα διαγράμματα της παρούσας έκθεσης μπορεί να διαφέρουν από την τελευταία έκθεση για τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας που δημοσιεύθηκε το 2021 ή νωρίτερα.

10 Όσον αφορά ορισμένα στοιχεία επιδοτήσεων, εάν δεν ήταν διαθέσιμες οι τιμές για το 2021, ελήφθησαν ως εκτίμηση για το 2021 οι τιμές του 2020. Στις περισσότερες περιπτώσεις, στην παρούσα έκθεση αναφέρονται στοιχεία του 2021. Ωστόσο, εφόσον τα στοιχεία του 2020 μόνον είναι αρκετά αξιόπιστα για την ανάλυση, θεωρούνται ως το πλέον πρόσφατο διαθέσιμο σύνολο δεδομένων.

19. Όπως δείχνουν οι εκτιμήσεις δεδομένων του 2021, οι συνολικές επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας αυξήθηκαν κατά 11 δισ. EUR το 2021 σε σύγκριση με το 2020, φθάνοντας τα 184 δισ. EUR. Από αυτές τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας, οι επιδοτήσεις για τη ζήτηση ενέργειας[11] ανήλθαν σε 65 δισ. EUR το 2021, σημειώνοντας αύξηση κατά 8 δισ. EUR περίπου (+ 14 %) από ό,τι το 2020 και οι επιδοτήσεις για την ενεργειακή απόδοση ανήλθαν σε 19 δισ. EUR, περίπου 3 δισ. EUR (+ 29 %) πάνω από τα επίπεδα του 2020. Ταυτόχρονα, οι επιδοτήσεις για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μειώθηκαν κατά σχεδόν 3 δισ. EUR (– 3,5 %) σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (πτώση στα 78 δισ. EUR το 2021), λόγω της αύξησης των τιμών χονδρικής πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας, γεγονός που συνεπάγεται χαμηλότερες διαφορικές προσαυξήσεις.

Οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων, οι οποίες ανήλθαν σε 50 δισ. EUR το 2020, μειώθηκαν κατά 1,5 % (ή 0,7 δισ. EUR) μεταξύ του 2015 και του 2020, ως αποτέλεσμα: i) της μείωσης των επιδοτήσεων που δεν αφορούν ειδικά τα καύσιμα (– 1,4 δισ. EUR)· ii) της μείωσης των επιδοτήσεων άνθρακα (– 0,9 δισ. EUR)· iii) της αύξησης των επιδοτήσεων αερίου (+ 0,5 δισ. EUR)· και iv) της αύξησης των επιδοτήσεων για το πετρέλαιο και τα προϊόντα πετρελαίου (+ 1,2 δισ. EUR). Οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα μειώθηκαν στα περισσότερα κράτη μέλη κατά την περίοδο αυτήν. Ωστόσο, σε ορισμένες χώρες, όπως το Βέλγιο, η Βουλγαρία, η Γαλλία, οι Κάτω Χώρες, η Πολωνία, η Σλοβακία και η Φινλανδία, οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα αυξήθηκαν σημαντικά μεταξύ του 2015 και του 2020. Σε επίπεδο ΕΕ, το μερίδιο των επιδοτήσεων για ορυκτά καύσιμα στο ΑΕΠ παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητο μεταξύ 2015 και 2020.

Στον τομέα των μεταφορών, οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα (κυρίως για τα προϊόντα πετρελαίου) αυξήθηκαν δραματικά (κατά 29 % ή 3,1 δισ. EUR) μεταξύ του 2015 και του 2019 και μειώθηκαν κατά 3 δισ. EUR το 2020. Το 2021, ακόμα και εν μέσω της αύξησης των δραστηριοτήτων μεταφορών μετά τη λήξη των περιορισμών λόγω της νόσου COVID-19, οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα παρέμειναν συνολικά σταθερές σε σύγκριση με το 2020, καθώς μειώθηκαν σε άλλους τομείς της οικονομίας, για παράδειγμα στον τομέα της ενέργειας.

Επίσης, αυξήθηκαν οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα στη γεωργία (κατά 13 % ή + 0,7 δισ. EUR) μεταξύ του 2015 και του 2020, κυρίως με τη μορφή στήριξης της κατανάλωσης καυσίμων (π.χ. έκπτωση ή απαλλαγή από τους φόρους καυσίμων).

Οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα για νοικοκυριά αυξήθηκαν κατά 15 % (0,4 δισ. EUR) την ίδια περίοδο, κυρίως με τη μορφή επιδοτήσεων για την κατανάλωση πετρελαίου θέρμανσης και φυσικού αερίου. Το 2021 οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων για νοικοκυριά συνέχισαν να αυξάνονται σε σχέση με τα επίπεδα του 2020.

Οι επιδοτήσεις για το φυσικό αέριο αυξήθηκαν κατά 6 % (0,5 δισ. EUR) μεταξύ του 2015 και του 2020, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 19 % των επιδοτήσεων για ορυκτά καύσιμα, και το 2021 αυξήθηκαν περαιτέρω κατά περίπου 0,7 δισ. EUR (+ 10 %) σε σύγκριση με το

[11] Οι επιδοτήσεις που σχετίζονται με τη ζήτηση ενέργειας παρέχουν κίνητρα για την κατανάλωση ενέργειας σε διάφορους οικονομικούς τομείς, για παράδειγμα μέσω: i) φορολογικών εκπτώσεων ή επιστροφών φόρου επί της κατανάλωσης ενέργειας· ii) ρυθμιζόμενων τιμών σε ορισμένους τομείς· και iii) άμεσων πληρωμών που αποσκοπούν στην ελάφρυνση των επιβαρύνσεων των καταναλωτών που απορρέουν από το ενεργειακό κόστος. Ορισμένες επιδοτήσεις για τη ζήτηση ενέργειας έχουν κοινωνικές επιπτώσεις, οι οποίες υπερβαίνουν τις καθαρά οικονομικές παραμέτρους. Σε καιρούς υψηλών τιμών ενέργειας, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερα ευάλωτοι καταναλωτές στις αποφάσεις πολιτικής σχετικά με τις επιδοτήσεις.

2020. Οι επιδοτήσεις για τον άνθρακα και τον λιγνίτη, που αντιπροσωπεύουν το 18 % των συνολικών επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων, μειώθηκαν κατά 9 % (– 0,9 δισ. EUR) στην ΕΕ μεταξύ 2015 και 2020, αλλά ανέκαμψαν κατά 6 % περίπου (0,6 δισ. EUR) το 2021.

Τα επόμενα χρόνια, λαμβανομένων υπόψη των πιθανών επιπτώσεων της αύξησης της χρήσης άνθρακα, οι επιδοτήσεις για τον άνθρακα ενδέχεται να αυξηθούν στον τομέα της ενέργειας. Και η αναμενόμενη μείωση της χρήσης αερίου σε μεσοπρόθεσμο έως μακροπρόθεσμο ορίζοντα υποδηλώνει μείωση των επιδοτήσεων φυσικού αερίου στο μέλλον, παρόλο που οι υψηλές τιμές του αερίου επί του παρόντος ενδέχεται να υποδηλώνουν αύξηση των επιδοτήσεων αερίου βραχυπρόθεσμα. Οι επιδοτήσεις για την πυρηνική ενέργεια υπό μορφή αποζημίωσης για το πρόωρο κλείσιμο και τον πρόωρο παροπλισμό πυρηνικών εγκαταστάσεων (κυρίως στη Γερμανία και τη Γαλλία) αυξήθηκαν περαιτέρω το 2021 λόγω των προγραμματισμένων διακοπών λειτουργίας. Οι επιδοτήσεις για τις ανανεώσιμες πηγές θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό από τις τιμές χονδρικής πώλησης της ενέργειας, αλλά μπορούμε να αναμένουμε ότι οι υψηλότερες τιμές συνεπάγονται μείωση των επιδοτήσεων μέσω διαφορικών προσαυξήσεων ή συμβάσεων επί διαφοράς[12].

2. Επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων στην ΕΕ

2.1. Επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ

Οι επιδοτήσεις στην παρούσα έκθεση καθορίζονται σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ)[13], η οποία χρησιμοποιήθηκε στην υποστηρικτική μελέτη της Επιτροπής[14], καθώς και στις δύο προηγούμενες εκθέσεις για τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας (2020 και 2021). Βάσει της μεθοδολογίας αυτής, οι επιδοτήσεις ομαδοποιούνται σε τέσσερις κατηγορίες: i) κυβερνητικά μέτρα που συνεπάγονται την άμεση μεταφορά κεφαλαίων· ii) κρατικά έσοδα που διαφορετικά θα ήταν διαφυγόντα (μη εισπραχθέντα)· iii) κυβερνήσεις που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες ή αγοράζουν αγαθά· και iv) στήριξη των τιμών και του εισοδήματος.

Στην παρούσα έκθεση, οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας εξετάζονται επίσης από διαφορετικές οπτικές, για παράδειγμα: i) με τον στόχο που επιδιώκουν να προωθήσουν (παραγωγή, κατανάλωση/ζήτηση, υποδομές ή ενεργειακή απόδοση)· ii) ανά είδος καυσίμου (ορυκτά καύσιμα, ανανεώσιμες πηγές, πυρηνική ενέργεια)· iii) ανά οικονομικό τομέα (ενεργειακός τομέας, μεταφορές, βιομηχανία, γεωργία[15], οικιστικά κτίρια, υπηρεσίες κ.λπ.)· ή iv) ανά είδη μέσων που χρησιμοποιούνται για την επιβολή επιδοτήσεων (φορολογικές ελαφρύνσεις, επιχορηγήσεις, στήριξη των τιμών, στήριξη του εισοδήματος κ.λπ.).

Εξετάζοντας τις μεταβολές των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ, η συνολική χρηματοδοτική στήριξη το 2020 ανήλθε σε 173 δισ. EUR, σημειώνοντας αύξηση κατά 7 % (+ 14 δισ. EUR) από το 2015. Οι επιδοτήσεις για την παραγωγή ενέργειας αυξήθηκαν κατά 11 % (+ 9 δισ. EUR) κατά την ίδια περίοδο, κυρίως λόγω των επιδοτήσεων για την

[12] Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις έννοιες, τους ορισμούς, τους σκοπούς, τους τομείς, τα μέσα, τα είδη καυσίμων κ.λπ., βλ. παράρτημα 5 της μελέτης της Επιτροπής.

[13] Συμφωνία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα. https://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/scm_e.htm.

[14] Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη μεθοδολογία για τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας, βλ. μελέτη της Επιτροπής.

[15] Στην παρούσα έκθεση περιλαμβάνονται επίσης οι επιδοτήσεις στον τομέα της αλιείας.

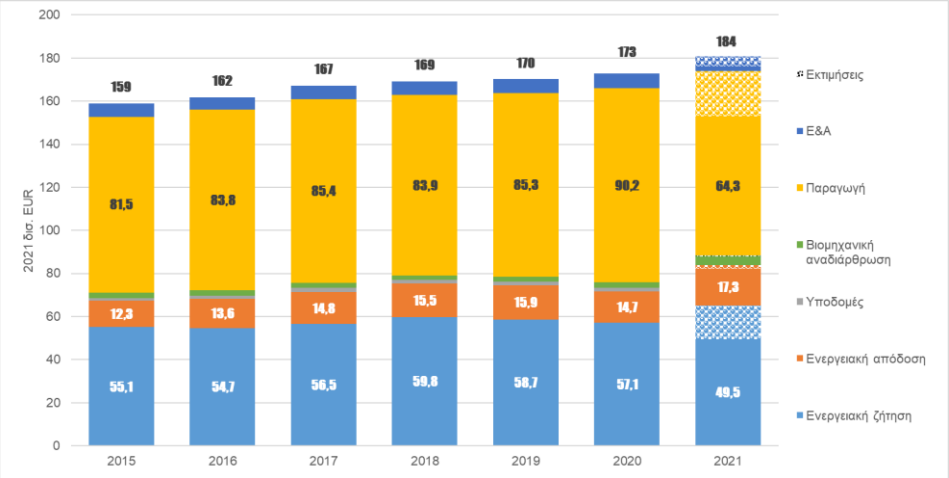
παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (81 δισ. EUR το 2020), ενώ οι επιδοτήσεις για μέτρα ενεργειακής απόδοσης αυξήθηκαν κατά 20 % (+ 2,5 δισ. EUR την ίδια περίοδο, φθάνοντας τα 15 δισ. EUR το 2020).

Η βελτίωση της κατάστασης της πανδημίας και η μόνιμη χαλάρωση των περιοριστικών μέτρων το 2021 έδωσαν στην οικονομία της ΕΕ την ευκαιρία να ανακάμψει. Κατά το έτος αυτό, η οικονομία της ΕΕ ανέκαμψε ταχύτερα από ό,τι αναμενόταν αρχικά, μια ανάκαμψη η οποία επηρέασε επίσης ανοδικά την κατανάλωση ενέργειας και τις επιδοτήσεις ενεργειακών προϊόντων. Όπως προκύπτει από τα εκτιμώμενα στοιχεία, οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ ανήλθαν σε 184 δισ. EUR το 2021 (αύξηση κατά 12 δισ. EUR ή κατά 7 % σε σύγκριση με το 2020). Οι επιδοτήσεις που σχετίζονται με τη ζήτηση ενέργειας[16] αυξήθηκαν το 2021 κατά 14 % (+ 8 δισ. EUR) σε σύγκριση με το 2020, κυρίως λόγω της αυξανόμενης κατανάλωσης ενέργειας εν μέσω οικονομικής ανάκαμψης. Αυτό κατέδειξε ότι η μείωση των επιδοτήσεων για τη ζήτηση ενέργειας το 2020 ήταν μόνο προσωρινή. Ο αντίκτυπος των μέτρων που έλαβαν τα κράτη μέλη από το δεύτερο εξάμηνο του 2021 για τη στήριξη των επιχειρήσεων και του κοινού —έστω και προσωρινά— εν μέσω υψηλών τιμών ενέργειας μπορεί να διαπιστωθεί ήδη με την αύξηση των επιδοτήσεων που σχετίζονται με τη ζήτηση ενέργειας για την περίοδο αυτήν. Ωστόσο, ο ποσοτικός προσδιορισμός των ακριβών λεπτομερειών θα είναι δυνατός μόνο στην επόμενη έκδοση της έκθεσης για τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας.

Οι επιδοτήσεις για μέτρα ενεργειακής απόδοσης, μετά την προσωρινή πτώση το 2020, αυξήθηκαν εκ νέου το 2021, φθάνοντας τα 19 δισ. EUR. Το ποσό αυτό αντιστοιχούσε σε αύξηση κατά 54 % (+ 6,5 δισ. EUR) σε σύγκριση με το 2015. Επιπλέον, το εκτιμώμενο ποσό των επιδοτήσεων για την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας αυξήθηκε σε 4,6 δισ. EUR το 2021 (από 2,3-2,4 δισ. EUR σε καθένα από τα 2 προηγούμενα έτη), κυρίως λόγω της αυξημένης χρηματοδοτικής στήριξης για τον παροπλισμό των ανθρακωρυχείων και λιγνιτωρυχείων και των σχετικών μέτρων οικονομικού μετασχηματισμού. Ωστόσο, οι επιδοτήσεις για την παραγωγή ενέργειας μειώθηκαν κατά 5 % (– 5 δισ. EUR), καθώς μειώθηκαν σημαντικά οι επιδοτήσεις για ανανεώσιμες πηγές (κυρίως για ηλιακή ενέργεια) εν μέσω αύξησης των τιμών χονδρικής πώλησης στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, γεγονός που επηρέασε τα καθεστώτα στήριξης με διαφορικές προσαυξήσεις και συμβάσεις επί διαφοράς.

[16] Οι επιδοτήσεις που σχετίζονται με τη ζήτηση ενέργειας παρέχουν κίνητρα για την κατανάλωση ενέργειας σε διάφορους οικονομικούς τομείς, για παράδειγμα μέσω: i) φορολογικών εκπτώσεων ή επιστροφών φόρου επί της κατανάλωσης ενέργειας· ii) ρυθμιζόμενων τιμών σε ορισμένους τομείς· και iii) άμεσων πληρωμών που αποσκοπούν στην ελάφρυνση των επιβαρύνσεων των καταναλωτών που απορρέουν από το ενεργειακό κόστος. Ορισμένες επιδοτήσεις για τη ζήτηση ενέργειας έχουν κοινωνικές επιπτώσεις, οι οποίες υπερβαίνουν τις καθαρά οικονομικές παραμέτρους. Σε καιρούς υψηλών τιμών ενέργειας, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερα ευάλωτοι καταναλωτές στις αποφάσεις πολιτικής σχετικά με τις επιδοτήσεις.

Διάγραμμα 1 — Επιδοτήσεις της ΕΕ στον τομέα της ενέργειας ανά σκοπό

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022. Στα ραβδογράμματα του παρόντος εγγράφου, τα στικτά τμήματα των ράβδων που αντιστοιχούν στο 2021 δείχνουν ότι τα εν λόγω στοιχεία βασίζονται σε εκτιμήσεις, και κάθε κατηγορία θα πρέπει να νοείται ως άθροιση μιας στικτής ράβδου (εκτιμήσεις) στην έγχρωμη ράβδο (πραγματικά δεδομένα) για σύγκριση με τα προηγούμενα έτη.

Ως δείκτης της έντασης των επιδοτήσεων ενέργειας στην οικονομία, οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας σε σύγκριση με το ΑΕΠ στα κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διενέργεια συγκρίσεων μεταξύ των χωρών. Αυτό οφείλεται στο ότι οι απόλυτες τιμές επιδοτήσεων εξαρτώνται επίσης από το μέγεθος της οικονομίας μιας συγκεκριμένης χώρας. Το 2020 οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας σε σύγκριση με το ΑΕΠ παρουσίασαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, οι οποίες κυμαίνονται από 2,9 % του ΑΕΠ στη Λετονία έως μόλις 0,3 % του ΑΕΠ στο Λουξεμβούργο. Οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας ως ποσοστό του ΑΕΠ στην ΕΕ ανήλθαν κατά μέσο όρο σε 1,2 % το 2020, παρουσιάζοντας υψηλό βαθμό σταθερότητας την περίοδο 2015-2020 στην ΕΕ γενικά και στα περισσότερα κράτη μέλη.

Η ανάλυση καταδεικνύει επίσης ότι διάφορες χώρες χρησιμοποιούν επιδοτήσεις για τη στήριξη διαφορετικών πολιτικών και μέτρων και ότι αυτές οι διαφορετικές πολιτικές και τα μέτρα επηρεάζουν με διαφορετικό τρόπο τους στόχους της μετάβασης της ΕΕ σε καθαρές μορφές ενέργειας. Για παράδειγμα, το 2020 η Λετονία δαπάνησε το 2 % του ΑΕΠ της σε επιδοτήσεις για μέτρα ενεργειακής απόδοσης[17] (και το 0,4 % του ΑΕΠ της σε επιδοτήσεις τόσο για ορυκτά καύσιμα όσο και για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας), ενώ η Γερμανία, η Ελλάδα και η Ιταλία δαπάνησαν περίπου το 1 % του ΑΕΠ τους για την επιδότηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η Γερμανία και η Ιταλία δαπάνησαν αντίστοιχα το 0,4 % και το 0,3 % του ΑΕΠ τους σε επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα.

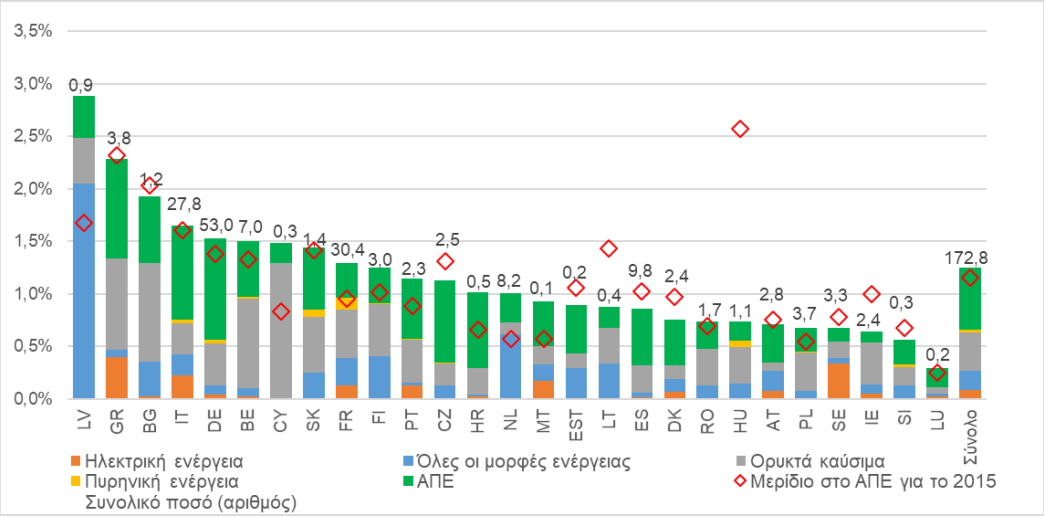
Παράλληλα, άλλες χώρες εξακολουθούν να έχουν την τάση να δαπανούν περισσότερα για ορυκτά καύσιμα[18] απ' ό,τι για μέτρα που παρέχουν κίνητρα για την πράσινη μετάβαση. Το 2020 η Κύπρος δαπάνησε περίπου το 1,3 % του ΑΕΠ της για την επιδότηση ορυκτών καυσίμων (και μόνο το 0,2 % για επιδοτήσεις ανανεώσιμων πηγών), ενώ στο Βέλγιο και στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό ήταν κοντά στο 1 %, αποθαρρύνοντας τη μετάβαση σε

[17] Τα μέτρα αυτά συνδέονταν κυρίως με προγράμματα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) κατά την περίοδο 2014-2020, με στόχο τη μετάβαση στην ανάπτυξη με χαμηλές ανθρακούχες εκπομπές σε όλους τους οικονομικούς τομείς. Από το 2021 τα προκαταρκτικά στοιχεία έδειξαν ότι τα εν λόγω μέτρα του ΕΤΠΑ είχαν λήξει, μειώνοντας το συνολικό ποσό των επιδοτήσεων.

[18] Συνολικά, οι περισσότερες επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων εξακολουθούν να αποσκοπούν στην παροχή κινήτρων για την κατανάλωση και/ή την παραγωγή ενέργειας από τέτοια καύσιμα, ενώ το μερίδιο των επιδοτήσεων που αποσκοπούν στη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα είναι ήσσονος σημασίας.

καθαρές μορφές ενέργειας. Ωστόσο, οι δύο αυτές χώρες δαπάνησαν αντίστοιχα το 0,9 % και το 0,5 % του ΑΕΠ τους σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Το 2021 οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας ως ποσοστό του ΑΕΠ παρέμειναν σταθερές (ή μειώθηκαν ελαφρώς σε σύγκριση με το 2020) στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ.

Διάγραμμα 2 — Επιδοτήσεις για διάφορες πηγές ενέργειας, ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2015 και το 2020, και σε δισ. EUR το 2020

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022. Η ηλεκτρική ενέργεια αναφέρεται στη γενική στήριξη της ηλεκτρικής ενέργειας που δεν αφορά ειδικά την τεχνολογία, ενώ η κατηγορία «Όλες οι μορφές ενέργειας» αντιπροσωπεύει επιδοτήσεις που δεν μπορούν να αποδοθούν άμεσα σε φορείς ενέργειας ή καύσιμα (π.χ. μέτρα ενεργειακής απόδοσης και κίνητρα για τη ζήτηση/κατανάλωση ενέργειας, ανεξάρτητα από τον φορέα ενέργειας· επιχορηγήσεις επενδύσεων· και συγκεκριμένες δαπάνες για Ε&Α). Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. τη μελέτη της Επιτροπής.

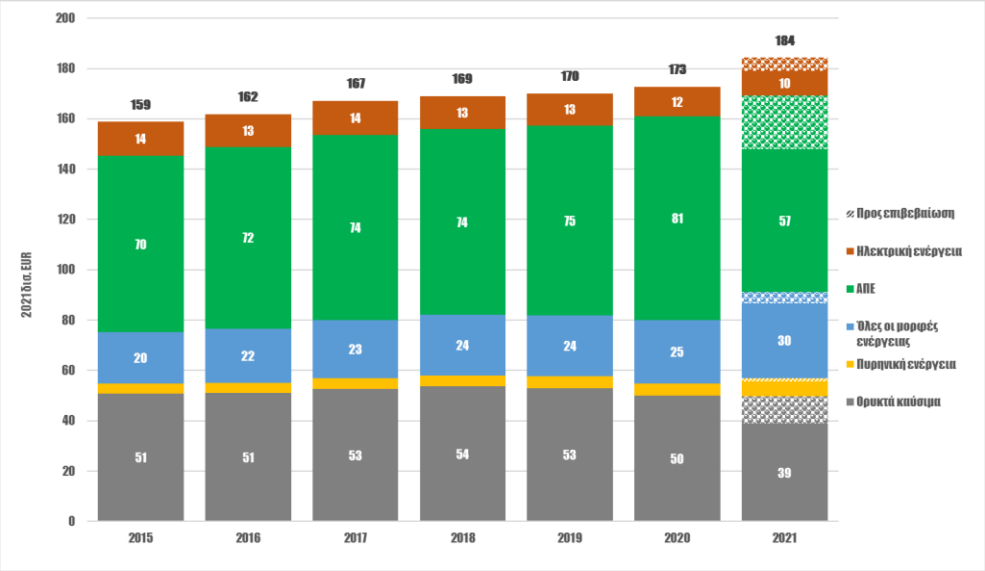
Οι επιδοτήσεις για τις **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**, που αντιπροσωπεύουν περίπου το 44 % της συνολικής αξίας των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας τα τελευταία έτη, αυξήθηκαν κατά 7 % (+ 5,5 δισ. EUR) το 2020 σε σύγκριση με το 2019. Ωστόσο, το 2021 οι επιδοτήσεις αυτές μειώθηκαν κατά 3 % (– 2,8 δισ. EUR, επηρεαζόμενες από την αύξηση των τιμών χονδρικής πώλησης της ενέργειας και, κατά συνέπεια, από τη μείωση των διαφορικών προσαυξήσεων ή συμβάσεων επί διαφοράς), όπως δείχνουν οι εκτιμώμενοι αριθμοί. Από την άλλη πλευρά, οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων, οι οποίες αντιστοιχούσαν στο 31 % της συνολικής αξίας των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας τα τελευταία χρόνια, μειώθηκαν κατά 5,5 % (– 2,9 δισ. EUR) το 2020 και παρέμειναν πρακτικά σταθερές το 2021. Το 2021 παρά την ανάκαμψη της κατανάλωσης καυσίμων για τις μεταφορές, οι συνολικές επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων δεν αυξήθηκαν όπως σε άλλους τομείς, όπως ο τομέας της ενέργειας. Αντιθέτως, οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων για τις μεταφορές μειώθηκαν.

Οι επιδοτήσεις **ηλεκτρικής ενέργειας**[19] μειώθηκαν ελαφρά μεταξύ 2015 και 2020, ενώ οι επιδοτήσεις για «όλες τις μορφές ενέργειας» (πολλαπλές πηγές ενέργειας ή μέτρα που δεν μπορούν να αποδοθούν άμεσα σε ενεργειακά προϊόντα) αυξήθηκαν από 20 δισ. EUR σε 26 δισ. EUR (+ 30 %). Το 2021 αυξήθηκαν τόσο οι επιδοτήσεις για την ηλεκτρική ενέργεια όσο και για την κατηγορία «όλες οι μορφές ενέργειας», γεγονός που συνεπάγεται αύξηση των φορολογικών δαπανών για τα ενεργειακά προϊόντα που δεν μπορούν να αποδοθούν σε συγκεκριμένο φορέα (σε σχέση με τη στήριξη της ζήτησης ενέργειας).

[19] Τα ποσά των επιδοτήσεων για τη χρήση ηλεκτρικής ενέργειας ανακατανεμήθηκαν στις οικείες πηγές παραγωγής ενέργειας (π.χ. ορυκτά καύσιμα, πυρηνική ενέργεια, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας) με βάση τα εθνικά ενεργειακά ισοζύγια.

Οι επιδοτήσεις για την **πυρηνική ενέργεια**, αφού παρέμειναν σταθερές για αρκετά έτη από το 2015 (κατά μέσο όρο 4,2 δισ. EUR), ανήλθαν σχεδόν σε 5 δισ. EUR τόσο το 2019 όσο και το 2020. Ωστόσο, το 2021 αυξήθηκαν περαιτέρω στα 7,2 δισ. EUR, παρότι μετά την αύξηση αυτήν οι επιδοτήσεις για την πυρηνική ενέργεια συνέχισαν να αντιπροσωπεύουν μόνο το 4 % των συνολικών επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ. Η αύξηση αυτή συνδεόταν κυρίως με χρηματοδοτικά μέσα για την αποζημίωση για το πρόωρο κλείσιμο και τον πρόωρο παροπλισμό πυρηνικών εγκαταστάσεων, κυρίως στη Γερμανία και τη Γαλλία. Τα συστήματα αποζημίωσης βασίζονται κυρίως στην καταβολή πληρωμών για ηλεκτρική ενέργεια που δεν θα παραχθεί (λόγω του πρόωρου κλεισίματος) ή για «μη αξιοποιήσιμα» πάγια στοιχεία[20]. Στη Γερμανία, τον Νοέμβριο του 2021 καταβλήθηκε αποζημίωση ύψους 2,4 δισ. EUR, γεγονός που επηρέασε σημαντικά το συνολικό ποσό των επιδοτήσεων για την πυρηνική ενέργεια στην Ευρώπη.

Διάγραμμα 3 — Επιδοτήσεις της ΕΕ στον τομέα της ενέργειας ανά τύπο καυσίμου

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022. Η κατηγορία «όλες οι μορφές ενέργειας» αντιπροσωπεύει επιδοτήσεις που δεν μπορούν να αποδοθούν άμεσα σε φορείς ενέργειας ή καύσιμα (π.χ. μέτρα ενεργειακής απόδοσης, που αντιπροσώπευαν περίπου το 55 % της κατηγορίας «όλες οι μορφές ενέργειας το 2021» και κίνητρα για τη ζήτηση/κατανάλωση ενέργειας ανεξάρτητα από τον φορέα ενέργειας· επιχορηγήσεις επενδύσεων· και συγκεκριμένες δαπάνες για Ε&Α).

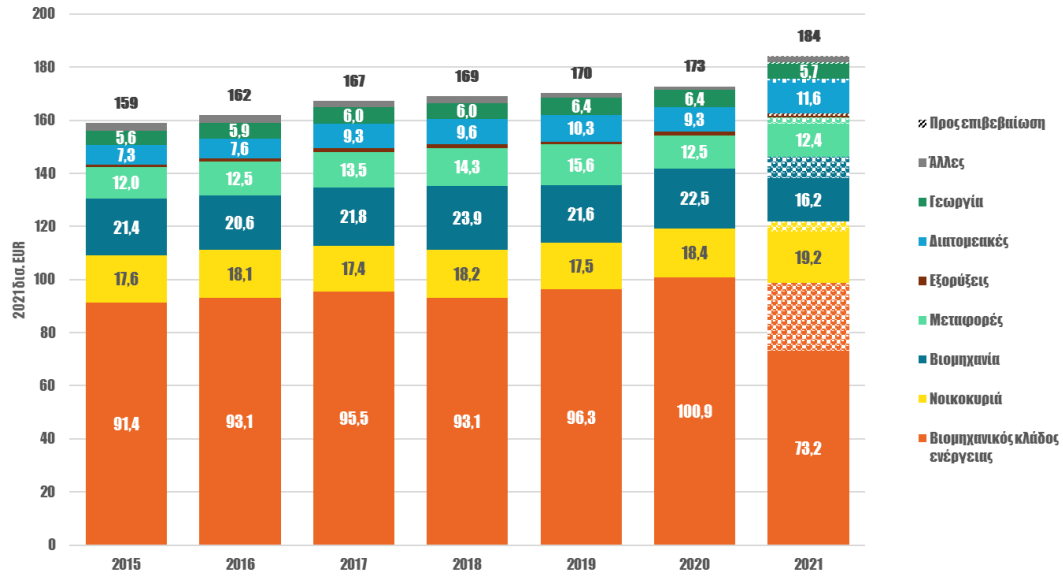
Το μερίδιο των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας που θα μπορούσαν να συνδεθούν άμεσα με τον **τομέα της ενέργειας**[21] (δηλαδή τον τομέα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, τους ανθρακωρύχους και τις εταιρείες πετρελαίου και αερίου) ανερχόταν περίπου σε 56-58 % το 2019 και το 2020, ενώ το 2021 μειώθηκε στο 54 %. Κατά την ίδια περίοδο, το μερίδιο των καταβληθεισών στα νοικοκυριά επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας παρουσίασε αυξητική τάση, φθάνοντας περίπου το 12-13 %, ενώ το μερίδιο της βιομηχανίας ήταν μόλις πάνω από το 10 % και το μερίδιο των μεταφορών ήταν ελαφρώς χαμηλότερο από 10 %. Μεταξύ 2015 και 2020 αυξήθηκαν οι επιδοτήσεις κατά σχεδόν 10 δισ. EUR στον τομέα της ενέργειας (+ 10 %), ενώ οι μη τομεακές επιδοτήσεις για την ενέργεια αυξήθηκαν επίσης κατά 2,7 δισ. EUR την ίδια περίοδο. Ταυτόχρονα, οι επιδοτήσεις για την ενέργεια στον εμπορικό τομέα μειώθηκαν κατά 1 δισ. EUR.

[20] Μη αξιοποιήσιμα πάγια στοιχεία είναι τα πάγια στοιχεία που έχουν υποστεί απρόβλεπτες ή πρόωρες αποσβέσεις, υποτιμήσεις ή μετατροπή σε υποχρεώσεις.

[21] Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους ορισμούς, τους σκοπούς, τους τομείς, τα μέσα, τα είδη καυσίμων κ.λπ., βλ. παράρτημα 5 της μελέτης της Επιτροπής.

Το 2021, οι καταβληθείσες στον τομέα των νοικοκυριών επιδοτήσεις για την ενέργεια αυξήθηκαν κατά 5 δισ. EUR περίπου σε σύγκριση με το 2020 (+ 26 %), καθώς οι υψηλές τιμές της ενέργειας οδήγησαν σε μεγαλύτερη χρηματοδοτική στήριξη από τις κυβερνήσεις για τα νοικοκυριά. Στον βιομηχανικό τομέα, οι επιδοτήσεις για την ενέργεια αυξήθηκαν κατά 1,7 δισ. EUR (+ 8 %), ενώ στον τομέα της ενέργειας μειώθηκαν κατά 2,1 δισ. EUR (– 2 %).

Διάγραμμα 4 — Επιδοτήσεις της ΕΕ στον τομέα της ενέργειας ανά οικονομικό τομέα

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022

Η συντριπτική πλειονότητα (περίπου 90 %) των επιδοτήσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην ΕΕ (81 δισ. EUR το 2020) αφορούσαν τον τομέα της ενέργειας. Περίπου το 38 % των επιδοτήσεων για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας το 2020 θα μπορούσε να συνδεθεί με την ηλιακή ενέργεια, ενώ η παραγωγή αιολικής ενέργειας αντιπροσώπευε περίπου το 27 % των επιδοτήσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και το μερίδιο της βιομάζας ήταν περίπου 22 %. Έτσι έμεινε μικρό μόνο μερίδιο για την υδροηλεκτρική, τη γεωθερμική και άλλες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (13 %). Το 2021, το μερίδιο των επιδοτήσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που δεσμεύτηκε από τον τομέα της ηλιακής ενέργειας μειώθηκε σε 34 %, ενώ το μερίδιο που δεσμεύτηκε από την αιολική ενέργεια και τη βιομάζα ήταν περίπου 24 % για καθεμιά.

Τα σημαντικότερα **μέσα επιδότησης της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές** στα κράτη μέλη της ΕΕ είναι οι εγγυημένες σταθερές τιμές[22] (που ανέρχονται σε 54 δισ. EUR ή στο 67 % των συνολικών επιδοτήσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας το 2020). Οι εν λόγω εγγυημένες σταθερές τιμές αντικατοπτρίζουν τις επιδοτήσεις που προέρχονται από μακροπρόθεσμες συμβάσεις που συνάφθηκαν κυρίως πριν από μία δεκαετία και πλέον, καθώς οι πρόσφατες συμβάσεις δεν εφαρμόζουν πλέον εγγυημένες σταθερές τιμές, με εξαίρεση ορισμένους μικρούς παραγωγούς. Οι διαφορικές προσαυξήσεις και οι ποσοστώσεις ανανεώσιμων πηγών με πιστοποιητικά εμπορίας αντιστοιχούσαν σε μικρότερο μερίδιο (8 δισ. EUR ή 10 % και 7 δισ. EUR ή 8 % το 2020). Τα μέσα φορολογικής ελάφρυνσης (κυρίως με τη μορφή φορολογικών εκπτώσεων και απαλλαγών) συνέβαλαν επίσης κατά

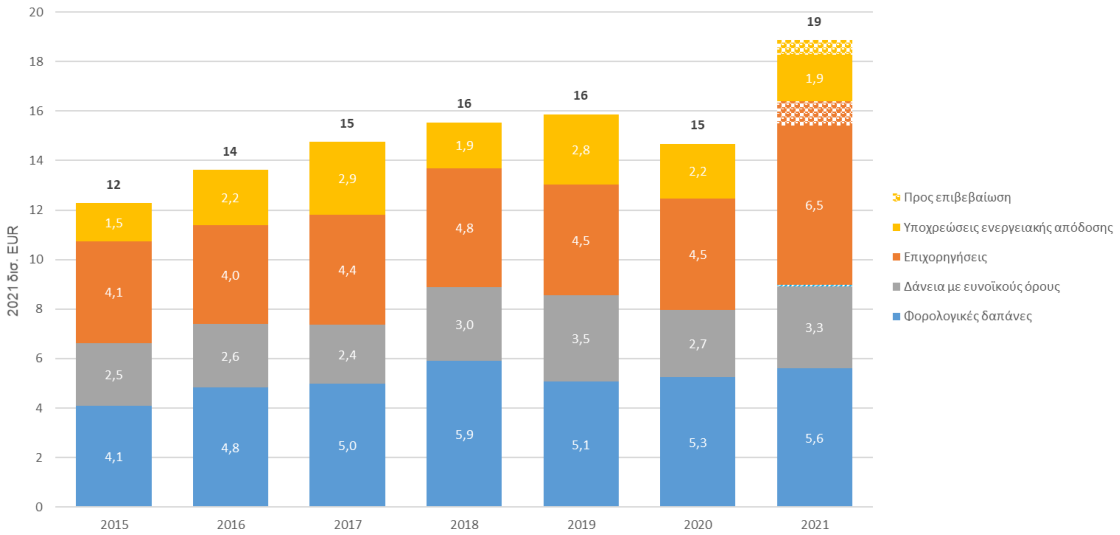
[22] Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις έννοιες και τον ρόλο των διαφόρων μέσων περιλαμβάνονται στη μελέτη της Επιτροπής.

6 δισ. EUR (7 %) περίπου στο συνολικό ποσό των επιδοτήσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Οι **επιδοτήσεις ενεργειακής απόδοσης** στην ΕΕ αυξήθηκαν μεταξύ 2015 και 2019, ενώ το 2020 μειώθηκαν ελαφρά (κατά 6 %, στο 1 δισ. EUR), φθάνοντας τα 15 δισ. EUR, μολονότι εξακολουθούσαν να καταγράφουν αύξηση σχεδόν κατά 20 % σε σύγκριση με το 2015. Το 2021 οι επιδοτήσεις ενεργειακής απόδοσης ανέκαμψαν, φθάνοντας κατ' εκτίμηση τα 19 δισ. EUR (+ 29 % σε σύγκριση με το 2020), σημειώνοντας αύξηση ιδίως στα νοικοκυριά (+ 1,3 δισ. EUR) και στη βιομηχανία (+ 0,5 δισ. EUR). Οι επιχορηγήσεις ήταν ιδιαίτερα σημαντικές, αντιπροσωπεύοντας το 39 % του συνόλου των επιδοτήσεων ενεργειακής απόδοσης κατά την περίοδο 2020-2021. Οι επόμενες σημαντικότερες κατηγορίες επιδοτήσεων ενεργειακής απόδοσης ήταν οι φορολογικές δαπάνες (30 %), τα δάνεια με ευνοϊκούς όρους (18 %) και οι υποχρεώσεις ενεργειακής απόδοσης (13 %). Το 2021 πολλά κράτη μέλη της ΕΕ άρχισαν να εφαρμόζουν σχέδια ανάκαμψης[23] τα οποία αποτέλεσαν σημαντική πηγή επενδύσεων ενεργειακής απόδοσης. Η αύξηση της στήριξης για την ενεργειακή απόδοση μεταξύ 2020 και 2021 οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον κατασκευαστικό τομέα.

Η αύξηση των επιδοτήσεων ενεργειακής απόδοσης εναρμονίζεται με την αρχή της «προτεραιότητας στην ενεργειακή απόδοση» των πολιτικών της ΕΕ για την ενέργεια, και οι επιδοτήσεις αυτές έχουν συμβάλει επίσης στη μείωση της ενεργειακής έντασης της οικονομίας της ΕΕ. Εν μέσω οικονομικής ύφεσης, το ΑΕΠ της ΕΕ το 2020 σημείωσε αύξηση μόλις 2,6 % σε σύγκριση με το 2015, παρότι η τελική κατανάλωση ενέργειας στην ΕΕ μειώθηκε κατά 5 % κατά την ίδια πενταετία, γεγονός που σημαίνει ότι η ενεργειακή ένταση της οικονομίας της ΕΕ μειώθηκε κατά 7,4 % στη διάρκεια αυτής της περιόδου. Παρότι το ΑΕΠ αυξήθηκε στην ΕΕ κατά 5,3 % το 2021, είναι απίθανο να αντιστραφεί η πτωτική τάση της ενεργειακής έντασης. Η περαιτέρω μετατόπιση από τις επιδοτήσεις που παρέχουν κίνητρα για την κατανάλωση ενέργειας προς τις επιδοτήσεις για μέτρα ενεργειακής απόδοσης θα μπορούσε να συμβάλει στη διατήρηση της εν λόγω πτωτικής τάσης.

Διάγραμμα 5 — Επιδοτήσεις ενεργειακής απόδοσης στην ΕΕ

[23] Τα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας καταρτίστηκαν και εγκρίθηκαν το 2021. Ο αντίκτυπός τους θα είναι πιθανότατα αισθητός μόνο κατά τα προσεχή έτη. Πέραν των δαπανών για την ενεργειακή απόδοση, τα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας διαθέτουν σημαντικά ποσά για άλλους σκοπούς, όπως η ανανεώσιμη ενέργεια.

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022

Όσον αφορά άλλους τομείς, τα **νοικοκυριά** έλαβαν περίπου το 11 % των συνολικών επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας το 2020 που χορηγήθηκαν σε όλους τους οικονομικούς τομείς. Περισσότερες από τις μισές επιδοτήσεις για νοικοκυριά δεν μπορούσαν να αποδοθούν άμεσα σε φορείς ενέργειας (π.χ. επιδοτήσεις για μέτρα ενεργειακής απόδοσης). Η στήριξη της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και ορυκτών καυσίμων (π.χ. πετρέλαιο θέρμανσης, αέριο, άνθρακας) αντιπροσώπευε επίσης σημαντικά μερίδια (26 % και 17 % αντίστοιχα)[24]. Όσον αφορά τη βιομηχανία, οι περισσότερες επιδοτήσεις θα μπορούσαν να αποδοθούν άμεσα στην ηλεκτρική ενέργεια, το αέριο, τα προϊόντα πετρελαίου και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ενώ στον τομέα των μεταφορών, οι επιδοτήσεις αποδόθηκαν κυρίως σε προϊόντα πετρελαίου.

Η **ρύθμιση των τιμών** από την πλευρά του καταναλωτή (εγγυήσεις τιμών καταναλωτή) μειώθηκε σημαντικά μεταξύ 2015 και 2020. Ωστόσο, το 2021 το κόστος των εγγυήσεων αυτών αυξήθηκε πάνω από 5 δισ. EUR από μόλις 1,8 δισ. EUR το 2020, πιθανώς λόγω της αύξησης της στήριξης των τιμών ενέργειας για τα νοικοκυριά και τη βιομηχανία, εν μέσω αύξησης των τιμών ενέργειας. Ταυτόχρονα, η στήριξη από την πλευρά του παραγωγού (εγγυήσεις τιμών παραγωγού, όπως συμφωνίες αγοράς, εγγυήσεις για τις δαπάνες καυσίμων κ.λπ.) παρέμεινε τα τελευταία χρόνια στο εύρος των 4-5 δισ. EUR στην ΕΕ.

Οι **επιδοτήσεις για την πληρωμή της δυναμικότητας** παρουσίασαν υψηλό βαθμό σταθερότητας κατά την περίοδο 2015-2020, ανήλθαν κατά μέσο όρο σε 2,1 δισ. EUR περίπου κατά την περίοδο αυτήν και αυξήθηκαν κατ' εκτίμηση στα 2,6 δισ. EUR το 2021. Οι μηχανισμοί δυναμικότητας χρηματοδοτήθηκαν κυρίως για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα κατά την περίοδο αυτήν.

Οι επιδοτήσεις για το **υδρογόνο** αυξήθηκαν σημαντικά τα τελευταία χρόνια, φθάνοντας από 195 εκατ. EUR το 2015 τα 329 εκατ. EUR το 2021. Το 2021, τα δύο τρίτα της εν λόγω στήριξης είχαν τη μορφή στήριξης για δαπάνες E&A, ενώ το υπόλοιπο αποτελούνταν κυρίως από άμεσες μεταφορές[25]. Τα επόμενα χρόνια, και όπως καταδεικνύουν ήδη τα προκαταρκτικά στοιχεία, αναμένεται σημαντική αύξηση των επιδοτήσεων για το υδρογόνο.

Διάφορες **κατηγορίες επιδοτήσεων** ενδέχεται να παρέχουν κίνητρα για διαφορετικές τεχνολογίες ενέργειας. Ωστόσο, δεν είναι πάντα δυνατόν να προσδιορίζεται ποιες κατηγορίες επιδοτήσεων είναι οι πλέον χαρακτηριστικές για συγκεκριμένες ενεργειακές ομάδες. Όπως φαίνεται στον πίνακα 1, οι επιδοτήσεις φορολογικών δαπανών (απαλλαγές, εκπτώσεις κ.λπ.) είναι σημαντικές για τα ορυκτά καύσιμα, δεδομένου ότι καλύπτουν περίπου τα δύο τρίτα των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων. Αντιθέτως, η στήριξη του εισοδήματος και των τιμών (π.χ. εγγυημένες σταθερές τιμές/διαφορικές προσαυξήσεις) αντιπροσωπεύει το 85 % της συνολικής στήριξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (και το 41 % των συνολικών επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας). Οι επιδοτήσεις των φορολογικών δαπανών είναι επίσης σημαντικές για την ηλεκτρική ενέργεια (86 %) και για την κατηγορία «όλες οι μορφές ενέργειας» (40 %) (η κατηγορία «όλες οι μορφές ενέργειας» περιλαμβάνει επίσης τις

[24] Κυρίως με τη μορφή μειωμένου ΦΠΑ. Ειδικές μορφές χρηματοδοτικής στήριξης προς ευάλωτα νοικοκυριά πρέπει να παρέχονται με προσοχή, καθώς υπερβαίνουν τις παραμέτρους που συνδέονται αυστηρά με την αγορά ενέργειας. Ωστόσο, στην τρέχουσα έκθεση για τις επιδοτήσεις και στην υποκείμενη μελέτη παρέχονται δεδομένα μόνο για τον τομέα των νοικοκυριών στο σύνολό του, και δεν διατίθεται βαθύτερη κοινωνικοοικονομική ανάλυση (π.χ. επίπεδο εισοδήματος, ηλικία, σύνθεση νοικοκυριού κ.λπ.).

[25] Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τις διάφορες τεχνολογίες και πηγές παραγωγής υδρογόνου (π.χ. ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή ορυκτά καύσιμα).

επιδοτήσεις ενεργειακής απόδοσης), ενώ όσον αφορά την κατηγορία «όλες οι μορφές ενέργειας», οι επιδοτήσεις άμεσης μεταφοράς διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο (περίπου το ένα τρίτο των συνολικών επιδοτήσεων για την κατηγορία «όλες οι μορφές ενέργειας»).

Πίνακας 1 — Κατανομή των επιδοτήσεων μεταξύ των διαφόρων φορέων και μέσων ενέργειας

Κατηγορία επιδοτήσεων	Όλες οι μορφές ενέργειας	Ηλεκτρική ενέργεια	Ορυκτά καύσιμα	Πυρηνική ενέργεια	ΑΠΕ	Σύνολο
Άμεσες μεταφορές	5%	0%	3%	1%	2%	**11%**
Φορολογικές δαπάνες	6%	6%	20%	1%	4%	**36%**
Στήριξη εισοδήματος ή τιμών	1%	1%	6%	0%	41%	**49%**
Προϋπολογισμός Ε&Α	2%	0%	0%	1%	1%	**4%**
Σύνολο	**15%**	**7%**	**29%**	**3%**	**47%**	**100%**

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022

2.2 Επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων στην ΕΕ

Οι **επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων** μειώθηκαν κατά 1,5 % στην ΕΕ κατά την πενταετία από το 2015, φθάνοντας τα 50 δισ. EUR το 2020[26]. Το 2020 οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων ήταν μειωμένες κατά 3 δισ. EUR σε σχέση με το 2019, κυρίως λόγω της μείωσης των μεταφορικών δραστηριοτήτων. Ωστόσο, με βάση τα εκτιμώμενα στοιχεία του 2021, οι συνολικές επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων στην ΕΕ δεν παρουσίασαν απότομη αύξηση με την οικονομική ανάκαμψη, αλλά παρέμειναν κοντά στα επίπεδα του 2020. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα των διαφορών που παρατηρούνται στις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων σε διάφορους οικονομικούς τομείς, όπως περιγράφεται στις ακόλουθες παραγράφους.

Οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων στον **τομέα της ενέργειας** μειώθηκαν κατά 1,9 δισ. EUR (– 11 %) μεταξύ 2015 και 2020, κυρίως λόγω της μείωσης των επιδοτήσεων που δεν αφορούν ειδικά τα καύσιμα και των επιδοτήσεων πολλαπλών ορυκτών καυσίμων, ενώ οι επιδοτήσεις που προορίζονται ειδικά για τον άνθρακα, τον λιγνίτη και το φυσικό αέριο παρέμειναν ουσιαστικά αμετάβλητες. Συνολικά, η μείωση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων στην παραγωγή ενέργειας αποτελεί θετική εξέλιξη για τους στόχους της ΕΕ για το κλίμα και τις διεθνείς δεσμεύσεις. Το 2021 οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων συνέχισαν να μειώνονται στον τομέα της ενέργειας και ήταν κατά 25 % χαμηλότερες από ό,τι το 2015.

Στον **τομέα των μεταφορών**, οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων (κυρίως στα προϊόντα πετρελαίου) αυξήθηκαν δραματικά (κατά 29 % ή 3,1 δισ. EUR) μεταξύ 2015 και 2019, και στη συνέχεια μειώθηκαν εκ νέου το 2020 κατά 3 δισ. EUR (κυρίως λόγω της μειωμένης κατανάλωσης πετρελαίου) και ανέκαμψαν το 2021 κατά 0,9 δισ. EUR (+ 9 % σε σύγκριση με

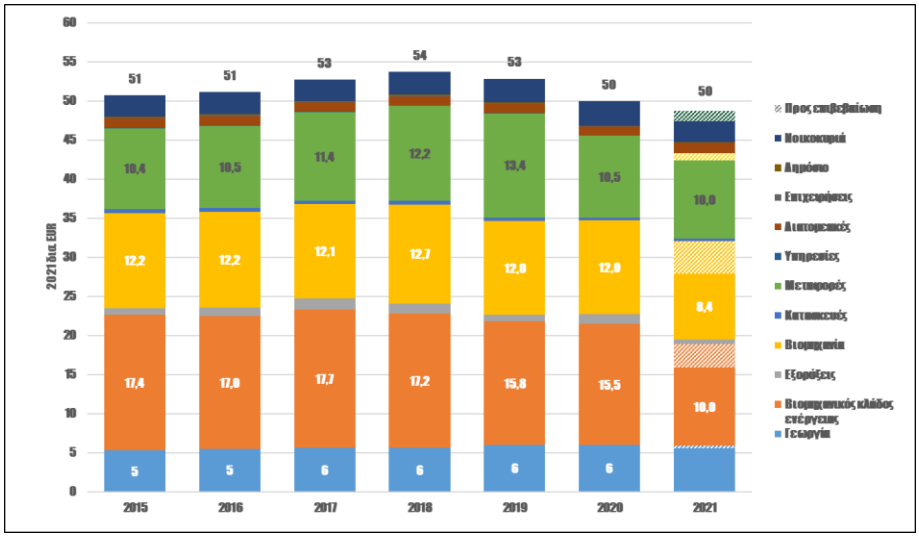
[26] Για να ακολουθηθεί μια συνεκτική μεθοδολογία σε όλα τα κράτη μέλη, στους φορείς ενέργειας, στους τομείς και στα μέσα επιδότησης, ορισμένα στοιχεία που θεωρούνται επιδοτήσεις σε άλλες πηγές δεν συνυπολογίστηκαν στους συνολικούς αριθμούς της μελέτης της Επιτροπής. Για παράδειγμα, πολλά κράτη μέλη εφαρμόζουν διαφορετικούς συντελεστές ειδικών φόρων κατανάλωσης για τη βενζίνη και το ντίζελ, με αποτέλεσμα οι επιδοτήσεις για τα προϊόντα αυτά να είναι ενδεχομένως σημαντικές. Ομοίως, δεν καλύπτονται οι διεθνείς αεροπορικές και θαλάσσιες μεταφορές εκτός ΕΕ. Δεδομένου ότι οι εισφορές κεφαλαίου ή οι αγορές από την κυβέρνηση δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής της μελέτης της Επιτροπής, ορισμένες μορφές χρηματοδοτικής στήριξης που παρέχεται σε επιχειρήσεις που καταναλώνουν ορυκτά καύσιμα (π.χ. χρηματοδοτικά πακέτα διάσωσης για αεροπορικές εταιρείες) επίσης δεν περιλαμβάνονται στις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων. Η βάση δεδομένων δεν περιέχει επίσης πληροφορίες για τεχνολογίες παραγωγής ορυκτών καυσίμων με και χωρίς περιορισμούς.

το 2020). Σύμφωνα με εκτιμήσεις στο πλαίσιο της μελέτης, η κατανάλωση κηροζίνης στις αεροπορικές μεταφορές το 2021 εξακολουθούσε να είναι χαμηλότερη από ό,τι το 2019.

Επίσης, **αυξήθηκαν οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα στη γεωργία** (κατά 13 % ή + 0,7 δισ. EUR) μεταξύ 2015 και 2020, και ο τομέας έλαβε επιδοτήσεις κυρίως με τη μορφή στήριξης για την κατανάλωση προϊόντων πετρελαίου (π.χ. έκπτωση ή απαλλαγή από τους φόρους καυσίμων). Οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα **για νοικοκυριά** αυξήθηκαν κατά 15 % (0,4 δισ. EUR) την ίδια περίοδο, κυρίως με τη μορφή επιδοτήσεων για την κατανάλωση πετρελαίου θέρμανσης και φυσικού αερίου. Το 2021, οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων για νοικοκυριά συνέχισαν να αυξάνονται σε σχέση με τα επίπεδα του 2020.

Αντιθέτως, οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων στη **βιομηχανία**, οι οποίες παρέχονται κυρίως με τη μορφή φορολογικών εκπτώσεων και απαλλαγών για τη χρήση ενέργειας, μειώθηκαν κατά 0,2 δισ. EUR (– 2 %) μεταξύ 2015 και 2020. Οι επιδοτήσεις για τον άνθρακα μειώθηκαν κατά 1,4 δισ. EUR, ενώ οι επιδοτήσεις για το αέριο και το πετρέλαιο αυξήθηκαν κατά 0,5 δισ. EUR και 1,1 δισ. EUR αντίστοιχα κατά την πενταετή περίοδο.

Διάγραμμα 6 — Επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων σε διάφορους τομείς στην ΕΕ

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022

Οι επιδοτήσεις για το **πετρέλαιο και τα προϊόντα πετρελαίου**, που αντιπροσωπεύουν πάνω από το ήμισυ των συνολικών επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων στην ΕΕ, αυξήθηκαν κατά 6 % (+ 1,2 δισ. EUR) μεταξύ 2015 και 2020, μολονότι οι επιδοτήσεις αυτές μειώθηκαν κατά 3,1 δισ. EUR το 2020 λόγω των περιοριστικών μέτρων που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19. Οι επιδοτήσεις για ντίζελ αυξήθηκαν στην ΕΕ κατά 44 % (+ 3,4 δισ. EUR) μεταξύ 2015 και 2020, με τους μεγαλύτερους συνεισφέροντες να είναι το Βέλγιο (+ 1,8 δισ. EUR, πάνω από τριπλασιασμός) και η Γαλλία (+ 1,2 δισ. EUR ή + 74 %). Οι επιδοτήσεις για το πετρέλαιο και τα προϊόντα πετρελαίου αυξήθηκαν κατά περίπου 0,8 δισ. EUR το 2021 σε σύγκριση με το 2020.

Οι επιδοτήσεις για τον **άνθρακα και τον λιγνίτη** μειώθηκαν κατά 9 % (– 0,9 δισ. EUR) στην ΕΕ μεταξύ 2015 και 2020, λόγω της μειωμένης χρήσης στερεών καυσίμων σε διάφορους τομείς, όπως η βιομηχανία. Ωστόσο, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, οι επιδοτήσεις άνθρακα δεν παρουσίασαν καμία σημαντική μεταβολή κατά την εν λόγω πενταετή περίοδο. Στο μέλλον, οι επιδοτήσεις στον τομέα του άνθρακα ενδέχεται να αυξηθούν για

περιορισμένο χρονικό διάστημα, λόγω της αναμενόμενης βραχυπρόθεσμης αύξησης του άνθρακα στα μείγματα ηλεκτροπαραγωγής και των καθεστώτων αποζημίωσης για το κλείσιμο εγκαταστάσεων άνθρακα και λιγνίτη που έχουν προγραμματιστεί σε αρκετά κράτη μέλη. Ωστόσο, ενδέχεται να υπάρξουν μεταβολές στα σχέδια για τα εν λόγω καθεστώτα αποζημίωσης, δεδομένων των τρεχουσών προκλήσεων για την ενεργειακή ασφάλεια και τον ενεργειακό εφοδιασμό. Η μεγαλύτερη μείωση των επιδοτήσεων στερεών καυσίμων κατά την εν λόγω πενταετή περίοδο παρατηρήθηκε στη Γερμανία (κατά 11 % ή – 0,8 δισ. EUR), ενώ στην Πολωνία οι επιδοτήσεις άνθρακα αυξήθηκαν κατά 65 % (+ 0,6 δισ. EUR). Οι επιδοτήσεις άνθρακα στην ΕΕ αυξήθηκαν περίπου κατά 0,6 δισ. EUR το 2021 σε ολόκληρη την ΕΕ σε σύγκριση με το 2020.

Οι επιδοτήσεις για το **φυσικό αέριο** αυξήθηκαν κατά 6 % (0,5 δισ. EUR) μεταξύ 2015 και 2020, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 19 % των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων, ποσοστό ελαφρώς αυξημένο από το μερίδιο των επιδοτήσεων που αναλογεί στον άνθρακα και τον λιγνίτη (18 %). Οι επιδοτήσεις για το αέριο αυξήθηκαν στον βιομηχανικό τομέα κατά την περίοδο αυτήν, ενώ δεν υπήρξε καμία μεταβολή στις επιδοτήσεις στον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Οι επιδοτήσεις φυσικού αερίου αυξήθηκαν περίπου κατά 0,5 δισ. EUR στη Γερμανία (+ 9 %) και στη Γαλλία (+ 113 %) κατά την περίοδο αυτήν, ενώ η μεταβολή μεταξύ 2015 και 2020 εμφάνιζε ανομοιογενή εικόνα σε άλλες χώρες.

Η αύξηση των τιμών του άνθρακα εν μέσω των εξαιρετικά υψηλών τιμών του αερίου κατέστησε δυσκολότερη την αντικατάσταση του αερίου με άνθρακα στο ενεργειακό μείγμα πολλών κρατών μελών της ΕΕ, αλλά ενθαρρύνει την αντικατάσταση με φθηνότερες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Ως συνέπεια της τρέχουσας γεωπολιτικής κατάστασης, η ΕΕ ανέλαβε δύο πρωτοβουλίες. Η πρώτη πρωτοβουλία είναι το σχέδιο REPowerEU για τη μείωση της εξάρτησης από την κατανάλωση αερίου (με κύριο στόχο: i) τη διαφοροποίηση του εφοδιασμού με αέριο εξαιρώντας τη Ρωσία ως προμηθευτή· ii) την ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης και της εξοικονόμησης ενέργειας· και iii) την επιτάχυνση της ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η δεύτερη πρωτοβουλία είναι το σχέδιο «Εξοικονόμηση αερίου για έναν ασφαλή χειμώνα» για τη μείωση της κατανάλωσης αερίου τον χειμώνα του 2022-2023[27]. Στο μέλλον, οι δύο αυτές πρωτοβουλίες θα επηρεάσουν πιθανότατα τις επιδοτήσεις για φυσικό αέριο[28]. Οι επιδοτήσεις αερίου σε ολόκληρη την ΕΕ αυξήθηκαν περίπου κατά 0,7 δισ. EUR (+ 10 %) το 2021 σε σύγκριση με το 2020.

Οι επιδοτήσεις για τα ορυκτά καύσιμα έχουν **διαφορετική σημασία στις διάφορες χώρες της ΕΕ** ανάλογα με το μέγεθος του εθνικού ΑΕΠ. Το 2020, η Κύπρος δαπάνησε το 1,3 % του ΑΕΠ της για την επιδότηση ορυκτών καυσίμων (κυρίως προϊόντων πετρελαίου). Η Βουλγαρία δαπάνησε επίσης το 0,9 % του ΑΕΠ της σε επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων το εν λόγω έτος (κυρίως σε μέτρα που δεν προορίζονται για συγκεκριμένα καύσιμα). Από την άλλη πλευρά, το Λουξεμβούργο και η Αυστρία δαπάνησαν λιγότερο από 0,1 % σε επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων το 2020, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ ήταν 0,3 % του ΑΕΠ. Μετά την Κύπρο, το Βέλγιο και η Ελλάδα, δαπάνησαν το μεγαλύτερο μέρος των

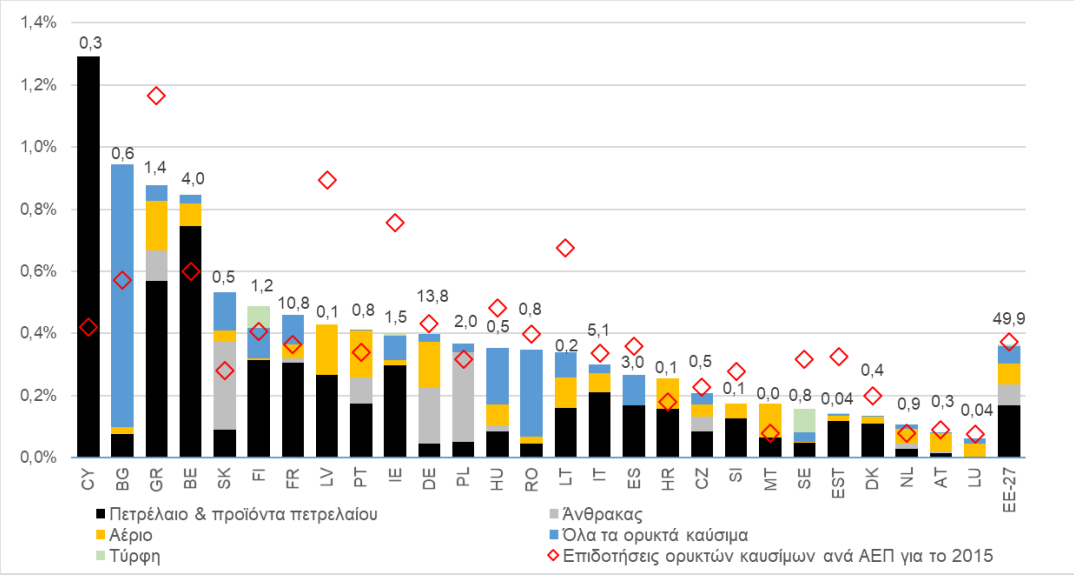
[27] Εκτός από αυτές τις πρωτοβουλίες, η ΕΕ έχει εγκρίνει άλλες σημαντικές νομοθετικές πράξεις που έχουν αντίκτυπο στην κατανάλωση αερίου και στις επιδοτήσεις, όπως ο κανονισμός για τη μείωση της ζήτησης αερίου, ο κανονισμός για την αποθήκευση αερίου κ.λπ.

[28] Οι επιδοτήσεις για το αέριο αφορούν μόνο τις επιδοτήσεις για την παραγωγή και την κατανάλωση αερίου και ενέργειας από αέριο. Δεν περιλαμβάνουν τη στήριξη πιθανής ανάπτυξης υποδομών, όπως η αναβάθμιση του ευρωπαϊκού δικτύου αερίου για τη βελτίωση των ροών αερίου, η κατασκευή νέων τερματικών σταθμών για την επαναεριοποίηση υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) ή η επέκταση υφιστάμενων τερματικών σταθμών κ.λπ.

επιδοτήσεων για προϊόντα πετρελαίου (0,7 % και 0,5 % του ΑΕΠ τους αντίστοιχα), ενώ η Πολωνία και η Σλοβακία δαπάνησαν το 0,3 % του ΑΕΠ σε επιδοτήσεις άνθρακα.

Σε σύγκριση με το 2015, η ένταση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων (το ποσό που δαπανήθηκε για επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων ανά ευρώ του ΑΕΠ) αυξήθηκε κατά 0,9 % στην Κύπρο και κατά 0,4 % στη Βουλγαρία το 2020, ενώ μειώθηκε κατά 0,5 % στη Λετονία και κατά περισσότερο από 0,3 % στην Ιρλανδία και τη Λιθουανία. Σε επίπεδο ΕΕ, η εν λόγω ένταση των επιδοτήσεων για ορυκτά καύσιμα παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητη μεταξύ 2015 και 2020. Το 2021 η ένταση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων μειώθηκε ελαφρά σε σύγκριση με το 2020 στα περισσότερα κράτη μέλη.

Διάγραμμα 7 — Επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων στα κράτη μέλη της ΕΕ, ως ποσοστό του ΑΕΠ και σε δισ. EUR το 2020, σε σύγκριση με τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2015

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022

3. Συνέπεια των διαφόρων επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας με την ταξινομία της ενέργειας

Η ταξινομία της ΕΕ ενδέχεται να έχει αντίκτυπο στις επιδοτήσεις στο μέλλον, παρέχοντας εργαλεία για τον προσδιορισμό βιώσιμων δραστηριοτήτων. Μπορεί να παρέχει στις ενωσιακές και εθνικές πολιτικές τη δυνατότητα να στοχεύουν σε δραστηριότητες που συμβάλλουν σημαντικά στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην προσαρμογή σε αυτή, χωρίς να βλάπτουν σημαντικά άλλους περιβαλλοντικούς στόχους. Στη μελέτη της Επιτροπής πραγματοποιήθηκε ο πρώτος απολογισμός σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας συνάδουν με τις υποκείμενες οικονομικές δραστηριότητες που ορίζονται στην ταξινομία[29].

Για την ταξινόμηση των επιδοτήσεων, η μελέτη της Επιτροπής όρισε τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες[30]. Η πρώτη κατηγορία είναι «συνεπείς» και μπορεί να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις

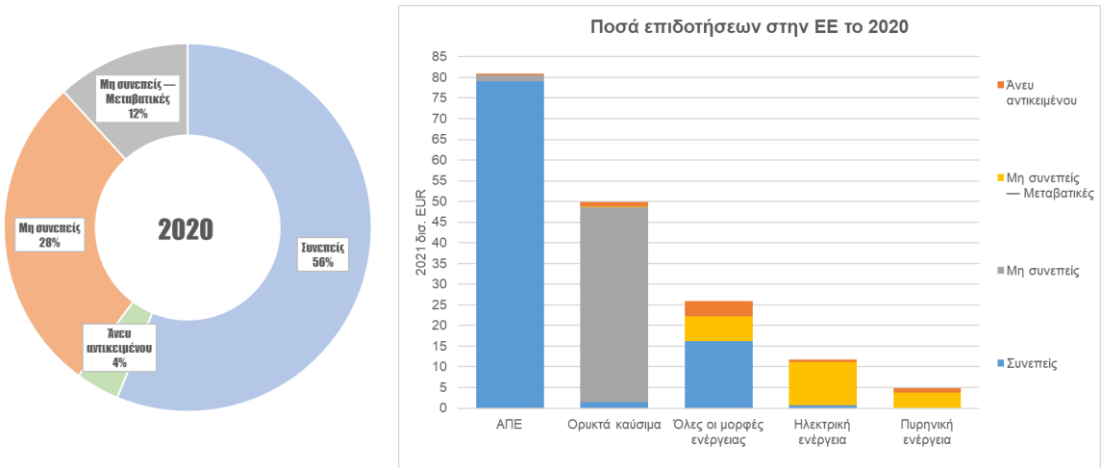
[29] Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι κατά τον χρόνο σύνταξης της μελέτης της Επιτροπής, η συμπληρωματική κατ' εξουσιοδότηση πράξη για το κλίμα, η οποία αφορά τις δραστηριότητες στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας και του αερίου, είχε ήδη προταθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά η διαδικασία έγκρισης από τους συννομοθέτες δεν είχε ολοκληρωθεί, και η κατ' εξουσιοδότηση πράξη δεν έχει αρχίσει ακόμη να ισχύει.

[30] Η λεπτομερής περιγραφή κάθε ταξινόμησης παρατίθεται στο κεφάλαιο 5.1.2 σχετικά με την ταξινόμηση με βάση την ταξινομία της ΕΕ στη μελέτη της Επιτροπής.

στις οποίες οι επιδοτήσεις ωφελούν δραστηριότητες που είναι γνωστές ως «επιλέξιμες οικονομικές δραστηριότητες με βάση την ταξινομία», όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή η ενεργειακή απόδοση εν γένει. Η δεύτερη κατηγορία είναι «μη συνεπείς — μεταβατικές» και καλύπτει επιδοτήσεις που ωφελούν δραστηριότητες οι οποίες δεν είναι επιλέξιμες στο πλαίσιο της ταξινομίας της ΕΕ, αλλά ενδέχεται επίσης να στηρίζουν την ενεργειακή μετάβαση, όπως ο παροπλισμός πάγιων στοιχείων ορυκτών καυσίμων. Η τρίτη κατηγορία είναι «μη συνεπείς» και καλύπτει όλες τις επιδοτήσεις που στηρίζουν άμεσα ή έμμεσα την παραγωγή ή την κατανάλωση ορυκτών καυσίμων. Η τελευταία κατηγορία είναι «άνευ αντικειμένου» και καλύπτει επιδοτήσεις που δεν μπορούν να ταξινομηθούν στις προηγούμενες κατηγορίες, όπως οι μηχανισμοί της αγοράς (π.χ. αγορά δυναμικότητας ή αποθέματα ασφάλειας).

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της μελέτης της Επιτροπής, η συντριπτική πλειονότητα των επιδοτήσεων για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (79 δισ. EUR από το σύνολο των 81 δισ. EUR το 2020) ανήκει στην κατηγορία «συνεπείς» (τα υπόλοιπα 2 δισ. EUR των επιδοτήσεων κατανέμονται στις κατηγορίες «μη συνεπείς» και «άνευ αντικειμένου», οι οποίες καλύπτουν κυρίως εκπτώσεις φόρων ή πρόσθετων επιβαρύνσεων για την ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές για ορισμένες βιομηχανίες). Αντιθέτως, οι περισσότερες επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων ταξινομούνται στην κατηγορία «μη συνεπείς». Στις δύο άλλες κατηγορίες («μη συνεπείς — μεταβατικές» και «άνευ αντικειμένου») βρίσκονται, για παράδειγμα, επιδοτήσεις για την αναδιάρθρωση ανθρακωρυχείων και παροχές για την κοινωνική μετάβαση των εργαζομένων στον εξορυκτικό τομέα. Αυτές οι δύο άλλες κατηγορίες αντιστοιχούσαν σε 2,8 δισ. EUR από το σύνολο των 50 δισ. EUR σε επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων το 2020. Στην κατηγορία «όλες οι μορφές ενέργειας», περίπου το 63 % του συνολικού ποσού των 26 δισ. EUR των επιδοτήσεων το 2020 ενέπιπτε στην κατηγορία «συνεπείς», ενώ άλλα μέτρα (π.χ. φορολογικές εκπτώσεις στην ενέργεια και επιχορηγήσεις για ορισμένες δραστηριότητες και επενδύσεις) ανήκαν στις άλλες τρεις κατηγορίες. Τόσο για την ηλεκτρική όσο και για την πυρηνική ενέργεια, η συντριπτική πλειονότητα των επιδοτήσεων το 2020 (άνω του 80 %) ενέπιπτε στην κατηγορία «μη συνεπείς — μεταβατικές».

Διάγραμμα 9 — Ταξινόμηση των επιδοτήσεων αναφορικά με τη συνέπεια με την ταξινόμηση βάσει ταξινομίας το 2020

Πηγή: Μελέτη σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας και άλλες κρατικές παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση — έκδοση 2022

4. Συμπεράσματα

Οι πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις και οι υψηλές τιμές της ενέργειας επέβαλαν νέες πρωτοβουλίες πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι νέες αυτές πρωτοβουλίες είναι έκτακτες, αλλά θα μπορούσαν να έχουν θεμελιώδη αντίκτυπο στην αγορά ενέργειας και στις ενεργειακές υποδομές. Η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και η συνεχής μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα στους τομείς των οικιστικών κτιρίων, της ενέργειας, των μεταφορών και της βιομηχανίας θα συμβάλουν στη μείωση των εισαγωγών ορυκτών καυσίμων, στην επιτάχυνση της μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας και στην αύξηση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού στην ΕΕ. Αυτό συνεπάγεται μείωση των σχετικών επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων, ενώ η ανακατεύθυνση των πόρων σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ενεργειακή απόδοση εξακολουθεί να αποτελεί εργαλείο για την επίτευξη των στόχων αυτών και των στόχων της πολιτικής της ΕΕ για το κλίμα. Μια σημαντική μεσοπρόθεσμη μείωση της κατανάλωσης αερίου θα οδηγήσει πιθανότατα σε μείωση των επιδοτήσεων αερίου. Οι τρέχουσες υψηλές τιμές αερίου και η αναμενόμενη προσωρινή αύξηση της παραγωγής ενέργειας με καύση άνθρακα δεν θα πρέπει να οδηγήσουν σε σημαντική αύξηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων. Ταυτόχρονα, κατά τα προσεχή έτη, θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη ζητήματα πολιτικής σχετικά με την οικονομική προσιτότητα. Η ικανότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με καύση άνθρακα και λιγνίτη —καθώς και ορισμένοι πυρηνικοί σταθμοί— είναι πιθανό να συνεχίσουν να αποτελούν μέρος της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ό,τι αναμενόταν στο παρελθόν.

Για την υλοποίηση της μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, την αποφυγή του εγκλωβισμού και της μη αξιοποίησης πάγιων στοιχείων σε τεχνολογίες ορυκτών καυσίμων και την ελαχιστοποίηση της χρήσης ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, απαιτούνται περαιτέρω επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και στην ενεργειακή απόδοση. Αυτό πιθανότατα θα απαιτεί τη μετατόπιση της εστίασης των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την ενεργειακή απόδοση, συμπεριλαμβανομένης της ανταπόκρισης στη ζήτηση. Οι νεοεμφανιζόμενες τεχνολογίες, όπως το ανανεώσιμο υδρογόνο, θα αποκτήσουν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, κάτι που συνεπάγεται αύξηση των επιδοτήσεων. Η ενεργειακή απόδοση θα διαδραματίσει καίριο ρόλο στην υλοποίηση των στόχων του σχεδίου REPowerEU και του σχεδίου «Εξοικονόμηση αερίου για έναν ασφαλή χειμώνα». Οι αναγκαίες επενδύσεις για τα προγράμματα αυτά ενδέχεται να συνεπάγονται μεγαλύτερη χρηματοδοτική στήριξη για την ενεργειακή απόδοση με τη μορφή αύξησης των επιδοτήσεων.

Ταυτόχρονα, τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν λάβει ορισμένα μέτρα για τη μείωση των επιπτώσεων των υψηλών τιμών λιανικής στον τομέα της ενέργειας. Τα μέτρα αυτά είναι πιθανό να μεταφραστούν σε αύξηση των επιδοτήσεων για τη ζήτηση ενέργειας για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα.

Τα λεπτομερή αποτελέσματα της μελέτης της Επιτροπής για τις επιδοτήσεις θα δημοσιευθούν μαζί με την παρούσα έκθεση, ώστε να δοθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης.